

თეატრი

საოფელ-კვირა ღიებულ-ტურული და მსატრობითი ვახეთი.

6 ოქტომბერს.

გამოცემა

№ 7

კვირამდელი

1885 წელსა.

ფასი „თეატრ“-სა

წლით ხუთი (5) მანეთი. ნახევარ წლით სამი (3) მან. შეიძლება ნაწილ-ნაწილად შემოკანა წლის ფასისა: ხელის-მოწერისათვის სამი (3) მანეთი. მისში ერთი (1) მანეთი და მარამოს თვეშიც ერთი (1) მანეთი.
 წაღვე ნომერა „თეატრა“-სა ღირსი სამა (3) შაურა. ფასი განცხადებისა: მეორე გვერდზედ სჯრაქონზე 5 კაპ. პირველზე 10 კაპ. მთელი უკანასკნელი გვერდი 20 მანეთი, პირველი 35 მანეთი.

ხელის მოწერა მაიაღება:

თბილისში გრ. ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში და თეატრის“-ს რედაქციაში. ქუთაისში მძ. ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში. გორში ს. მგალობლისწიგნითა. თელავში ი. როსტომაშვილთან. გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: Тифлисе, Редакция „Театра“. კორესპონდენტები და საზოგადოთ ნაწერები პირდაპირ „თეატრის“-ს რედაქციაში უნდა გამოგზავნოს დაუბეჭდელ წერილეს რედაქცია ავტორს ვერ დაუბრუნებს.

თეატრი და მსახიობნი (აქტიორები)

ძველი, საშუალო და ახალი დროისა

(შეშლება *).

პანტომიმებმა ძრიელ წახაღინეს ესტეტიკური გრძობა რომელებსა; საქმე იქამდისინ მიღწია, რომ საზოგადოება დიდის სიამოვნებით სქერვდა თოვზედ მოთამაშე და წყალში მტურავ ტიტველა ქალებს. მით იმპერატორი ბელიოგალი სრულიად ტიტველა ასრულებდა ქალ-ღმერთი ვენერას როლს. ამ ნაირად მგრძობელობამ და მხეტარი ჟინის გამლეიძებელი სანახაობეების სიყვარულმა ძალიან აიწია. ტერტულიანი ამბობს, რომ პანტომიმაში „განრისნებული ჰერკულესი“ სცენაზედ დასწევს ცოცხალი კაც-ბრალეული, რომელსაც გადაწყვეტილი ჰქონდა სიკვდილით დასჯა. „Quae fuerat fabula, poema fuit“ (რაც მოგონილი იყო, სინამდელით ვარდაქცია), ღიჯათ ჰხანის მარცალი.

ამ გვარად, ჩვენა ვხედავთ, რომ ბერძნების, შედარებით კარგ თეატრს ძალიან ჩამორჩა უკან რომელების თეატრი და უფრო მით, რომ ის ძალიან აქვებდა და უღვიძებდა ხალხს უწმინდურს ინსტიკტებს.

ამ გარემოებისათვის არ შეიძლებოდა ყური არ მიეციათ ახლად გაჩენილის ქრისტიანული სჯულის მოთავეთ. იმათ მიღეს დრამატული წარმოდგენები თავის მთაველობის ქვეშ და გარდაიტანეს ისინი ელესიაში. პანის შინაარსი იყო სასულიერო (პოსტრიები); მეთვამევე საუკუნემდი პესები იწერებოდა მხოლოდ ახალ-ლათინურ ენაზედ და შევდევ კი გამოჩნდნენ ისეთი პესებიც, რომელნიც იყენენ დაწერილი არეულათ ე. ი. ლათინურ და ნაციონალურს ენაზე. მეცამევე საუკუნის დამლევაძე არ გამოჩნდა არც ერთი პესა, არა სასულიერო შინაარსით.

მთელ ამ დროის განმავლობაში პესების დაღმა განსხვავებდა სიმარტივით და შედარებით ძველი საბერძნეთის თეატრთან წარმოდგენს უკან დახვეს. მის მეთორმევე საუკუნის ხელწერილს, საღაც მოქმედ პირობენ ადამი, მვა და სატანი, დართული აქეს საბუთის წერილი, სახელად: „Ordo representationis Ade“ (წესი „ადამის“ წარმოდგენისა). ამ საბუთის წერილში, სხვათა შორის ნათქვამია, რომ სამოთხე უნდა მაღლობ ალაგვ იყოს გამოთული და განსაზღვრული ამრეშუმის ფარდებით; სცენ

*) იხილე „თეატრი“ № 5.

ნა—მორთული მსხმოიარე ხეებით და ყვავილებით; ადამი—მორთული წითელ ტუნიკში, მვა—თეთრს ტანისამოსში და იმავე ფერის აბრეშუმის წამოსასხამში. ავტორი უჩრჩევს ადამს ყურადღება მიიქციოს თავის რეპლიკებს, ილაპარაკოს არც ძალიან ჩქარა და არც ძალიან ჩუმად (*ad respondendum nimis sit reeclot haut nimis tardus*); დანარჩენ მსახიობთაც რიგიანათ უნდა ვლაპარაკნათ და სახის მოძრაობა შეეთანხმებინათ ლაპარაკისთვის (*compositi loquamur fur et hestem faciant convenientem rei de que loquantur*); მათ არც უნდა მოაკლონ რამე ლექსებს, არც მოუმატონ; სამოთხის ხსენების დროს საჭიროა უყენონ იგი ხელით. ეშმაკი, რომელიც ევას აცდენს, უნდა წარმოადგინოს მესხანიკურმა გველმა.

მაშინდელი ეპოქის მუზიკა რით მით და ტონით ძირეულ განიჩევიდა ცხლანდელისაგან; იგი ერთხმინაია, თუმცა კი არ აკლავს სიამე.

მისტერიები საყდრიდამ გადავიდნენ მეიდანზედ. მუღმიე თეატრებს ჯერ არ აკეთებდნენ; როგორც საჭიროება მოითხოვდა თეატრს შეკვრავდნენ ხოლმე, ხოლო მისთვის საჭირო მასალა გადაჰქონდათ ერთგვარი ურმებით. მეცამეტე საუკუნიდამ თეატრი თავს ანებებს მარტო სასულიერო ტენდენციების გატარებას: საფრანგეთში იმ დროს ტრუეერები ხდებიან მამამთავრებად საერო თეატრისა; სასულიერო პიესები კი მაინც არ იკარგებიან; ისინი ყოველ ალაგას არსებობ-

ბდნენ და მეთსუთმეტე საუკუნეში მიადწიეს უმაღლეს სისრულემდის. ტრუეერები აღგენდენ ერთგვარ ამხანაგობას (*puu*); ეს ამხანაგობა აძლევდა წარმოდგენებს დიდ-კაცობის და მეფეების მოწვევით. შეე-ლა ამხანაგობას ჰყვანდა თავისი პოეტი, რომლის თხზულებებსაც ასრულებდა დასი. ტრუეერებს გარ-და, რომელიც არდგენდენ მდიდარ სახლებში, იყენენ აკრეთვე პოეტთა ნაწარმოებების ქუჩაში მოთამაშენი. მატერიალურის მხრიდგან ტრუეერები ძალიან შევიწროებულნი იყენენ. მეცამეტე საუკუნეში პიესებს ძალიან მარტივად სდგამდნენ; თუმცა ხანდისხან მოქმედება მათში სწარმოებდა სხვა-და-სხვა ალაგს („*Jeu de Robin et de Marion, par Adam de la Halle*“: პირველი მოქმედება—სოფელში; მეორე ქალაქში), მაგრამ ეს სრულიად არ აძნელებდა დეკორაციების გამართვას; ზოგი ერთი მწერლები ჰფიქრობენ, რომ დეკორაციებად შემოდ-მოსხსენებულ პიესებში ხმარობდნენ თეჯირს (*ширмы*), რომლის ერთ მხარეზე დახატული იყო ხე და მეორეზედ—შენობა.

Botée de Goulmon-ი აქებს მელოდიების, სიმღერების და ტონის სინაჯეს და სიმშენიერეს *seu de Robin et Marion*.

შფრო საყვარელ ნოტებად იმ დროში ითვლებოდა *fa* და *ut*-ი და ეს იყო კიდევ მ-ზეზი სიმღერების ერთ-ხმოვანებცხა.

(შემდეგი იქნება).

ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა

(„ნიკოლოზ ბარათაშვილი“, მ. მთაწმინდელისა. თბილ. 1888 წ.).

წერალა მეორე *).

წ. მთაწმინდელი უსაბუთოდ როდი ჰქვილავს ჩვენ მწერლობას. მას „შემდებლისადაცვარადს საკვირვლად შესანიშნავი საბუთი აღმოუჩენია... რატომ არ იცით, როდის გარდაიცვალა ჰოეტია!!“ „ჩვენი მწერლების ამასე მეტი ბედსლობა და უსეირობა სსვა რალა იქნებაო“ (გვ. 24), გჰქვივის მთაწმინდელი. მაგრამ, თუ ვისმე „ბედსლი და უსეიროა“, რასაკვირველია, ისეე უგან-მარტებათა“ ავტორი უნდა იეოს, რადგანაც იმან იეის-რას მსელი და სსიქადულა შრომა--ზოეტის გარდაცვლების ჟამის „განმარტება“ ბეკრეულაც მთაწმინდელად დობე-ეორეს და სსიგმლივის ბოღვის შემდეგ მასაც ასე „განმარტა“ შესანიშნავი გაითხვა: „სისწორით დღესაც არ ვიცი თ როდის გარდაიცვალა ჰოეტია“ (გვ. 22, 24, 28). „განმარტებასე“ თითონ თავ-ზის იმ-

ტერესს და სსვებს კი „ბედსლობას და უსეირობას“ უეაიენებს!... როგორ მოგწონთ?! შესანიშნავის მსართ, ღარს-შესანიშნავი აქ ის არას, რომ ბიოგრაფი ახლას იდეასეგ შეშლილა--გარდაცვლების უამსედ! ესეც ახალი ფაქტი, რომელსაც როდისმე „განმარტავს“ მეცნიერება!... მართლაც და, მწერლების ბედსლობა და უსეირობა იმაში რომ მდგომარეობდეს, რაშიც მთაწმინდელს ჰგონია, მასინ სომ მთელი კაცობრიობის მწერლობა ბედსლი და უსეირო იქნებოდეს--რამდენი შესანიშნავი ჰოეტია, რომლის გარდაცვლების წელი, თვე, დღე, საათი, წუთი არ იცის კაცობრიობის მწერლობა?!...

მთაწმინდელი თავისს *idée fixe* როდი სკუდებს. ის სსვა რამესაც უეაიენებს ჩვენს მწერლებს: „გამარს ამდენი ცრულტობა, ამდენი სადალების განმარტვა, სსქართველს ცისე-ეოშეთ, კედლებთა გამო სადღეგრძე-

* იხილეთ „თეატრი“ № 6.

ლოების სმა, ამდენი დაცვაობა ათას წარსაწყვე-
ბით და განსაკუთრებით შანსსა, ზორტერ, შორტრე-
ფეროთ“ (გვ. 25). საყურადღებოა, რომ მანაკს შამ-
ზანსკი, ზორტერი, შორტრევი „განსაკუთრებითი ს-
ტრელები“ ჰქონია... ვინ იცის, ექნება „რენი გენ“
ბოზართმად მანხნა და „სერესი, მანსლან“ კიდევ არ-
ტლად და ჩინართმად!... სკვირველი არა არის-რა, ვინც
გი ცოტად მანც იცის მხინაიტრია... მაგრამ რა არის
ცუდი სალიტრატურა ნადიში? არა თუ ცუდი რამე
არა არისრა, პირ-იქით ლიტრატურების ნადიმობა ს-
ჭირობას შეადგენს და ჩვეულებად არის მიღებული ყველ-
გან, სხადც გი ესმით ლიტრატურული მოღვაწეობის
მნიშვნელობა. ლიტრატორიც სორციელი არსება, იმ-
საც სკუთარი დარდი და ვარამი სდენის, იმსაც უნდა
თანამომკებთან დროების გაცარება, თავისუფალი მუ-
საიფი, ლხინი, ჭიფიფი, შრომის შემდეგ დასვენება...
ეს ბეჭეტი გი იცის და მოწმინდელს გი ვერ გაუგია...
ას არა და—რა ცუდლუტობაა საქართველოს სადღერ-
ძელოს სმა? მამ ვისა სადღერძელო უნდა დალიონ, თუ
არა ჩვენი წინაინებული წინაპრებისა? მოწმინდელის
სიტყვით, აწინდელი მწერლები სომ „ბედსაღნი და უსე-
ირონი“ არიან და მათზე არა ითქმის-რა... მაგრამ, იქ-
ნება მოწმინდელი გულ-საგულადა, რომ არა სტკებმა
ასეთი ტვიბილი საჭეძელებით, როგორც შანსსკ—
ზორტერ—შანტრევისა!? ვინ იცის!... ნადიმობას იმა-
სთვის უარსუფოს საქართველოს ასეუტი—ლიტრატო-
რი, რომ მას არ მოსწონს აწინდელი ლიტრატურული
მამართულება.—„ჩვენ გვინდა გონებითი მოძრაობა და
არა წასრულში ფერის და კენეს-ტორილიო“ (გვ. 27),
„ქართული ყურსალ-გაცეთები მართო იმ პართა ნაწერე-
ბისათვის არის, ვინც ჰქონდა და მიმართულებას ალან-
ბუდესაგებ სცვლიან და ყოველივე ძველს აღმოერთებონ“
(იქვე). ამ „გონებითი მოძრაობის“ წინა-მობრები მოჭ-
ეოლია და გაწვრთნილი მკითხველისათვის გვიჭადვებს—
ესა და ეს სტა ილცრეთ, ამას კურატე მიტვრეთ და
იმას გი არა... ნურც შუშისის აიღებთ სელში და ნურც
შექსპირსაო, ივითსეთ მსოლოდ შანსრევი, მარკისას
„პიბიტლი“, ლეი ბლანია (მასუშტი ვის კვადრებო!),
კორეკვისის ნუ ჰბაძვო, ჰოა უგურ-ურნო! ყურები გაი-
ბურტყეთ,—„დრო შეცვალა, სსვასე იფიქრეთ ესლან“
(გვ. 25—26). რასაკვირველია, ბატ. მოწმინდელს თავის
თავი „ასაღვანდა“ მოღვაწედ წარმოუდგენია, ას-
ლის ბანაკის და დროშის გმირად და მეტად სწიხის,
რომ ჩვენი მწერლობა „ისეთი პირების სელშია ჩავრ-
დელი, რასისგამო იგი თავის დღეშია წინ ვერ წაიწევს“
(გვ. 27). მაგრამ ვინ უშლის ამ გმირს (რასაკვირველია
თუ გი ღონეც აქვს), ჩვენი მწერლობა „სელშია ჩავრდოს“,
„წინ წასწიოს“ იგი და სრულიად საქართველოს „გ-

ნუმარტოს“ შანსრევიც, ლეობლანიც და მარკისას „პი-
ტლი“? (მეტადრე ეს უგანსსკენელი, რადგანც კერო-
ბიულ მსწავლელებსაც გი ესილებათ „განსამარტულად“!).
ვინ უშლის, რომ აიღოს დროშა და წინ გაუძღვოს
„გონებითი მოძრაობას“? წ. მოწმინდელი ესარჩლება
ვიღაც „ასაღვანდას“, რომელნიც შანსრევის კითხ-
ვლებს და „ქართულს ძველს წიგნებს“ გი არა. თუ ეს
მართალია, მამ დიდება და პატივი „ასაღვანდას“—
საუცხოვო ვეჭელი და მოძღვარი უმოკნათ!... მამ წინ
რადა დაუდგება „გონებითი მოძრაობას“!

საკვირველი ის არის (მაგრამ რა არის საკვირველი!),
რომ გონებით ნორჩს და გაჭბუეუბულს მოწმინდელს
უბრადო, მარტივი აზრის ვერ შეუგნია: იმას ჰქონია,
რომ ძველი მწერლობის და ცხოვრების შესწავლა გო-
ნების დახმელებს შეადგენს და ასლის-გონებითი მო-
ძრაობას!... იმას როდი ესმის სახანაო ჰქმინობა,
რომ ყოველივე ას-ლა ძველის შედგენა და ვინც ნამდვი-
ლი მომსრეა „გონებითი მოძრაობის“, იმას საფუძვი-
ანად უნდა შეისწავლოს თავისი საღისის ძველი მწერ-
ლობა და ისტორია. წ. მოწმინდელის ბოდაც რომ
მართალი იყოს, მამინ სომ უნდა უარყოთ მიღად ის-
ტორიული მეცნიერება, რადგანც ამ მეცნიერების დედა-
ბოძს, სსვათა შორის, წარსულის შესწავლა შეადგენს,
წარსული ცხოვრების განხილვის გამოკვეთვა... წ. მო-
წმინდელი სულ ამას გვიგაიფინებს—ძველს დროს დას-
ტირითო, წარსულს აღმოერთებოთ. კარგი და პატიო-
სანი, მაგრამ ეს საყვედური ითქმის რაოდე პირსედ
და არა მოლად ჩვენს მწერლობასეც; მეორედ—ამ გო-
დებს, „გამოერთებს“ თავისი შესწავლარებული მიხეხი
აქვს და თუ ბიოგრაფია აღნიშნა სსვენებული უვიდურესი
მამართულება, მამინ იმას დასარღვევლად სსვა იარღვი
უნდა ესმარ და არა ის, რომელიც იმსარა—ცალიერის
სიტყვებით წარსულის ცხოვრების უარყოფა, მისა სა-
სელის აღმოფხვრა—ეს უარყოფობა სომ ისეთივე უვიდუ-
რესობაა როგორც უვიდურესობა „გამოერთება“. ესერ
ვერ შეუგნია ჩვენი წარსული ცხოვრების მკიდაკს. მაგრამ რა
ადვილი უნდა ჰქონდეს ყოველივე ამას ნ. ბართაშვილის
ბიოგრაფიაშია?—საქმი იმაშია, მკითხველო, რომ მო-
წმინდელს გული ეწვის აწინდელს ლიტრატურულ მი-
მართულებასე, ჰსურს „გამოერთებული ას-ღვანდა“
ნამდვილ ცხასე დაყენოს, „განსამარტოს“ მათ თავისი
„ასალი აზრები“, მაგრამ ყველა რედაქციის კარი და-
კეტილი ყოფილა მისთვის... „მაგრამ რა ვუყოთ, სსვა
სამუდებამ რომ არა გვაჭკბარაო (გვ. 27),—საე „განსამ-
ტებს“ მოწმინდელი!...

შემდეგ წ. მოწმინდელი ისევე უბრუნდება ზოეტს
და მის შოქმას („იუდი ქართლის“) ასე „განსამარტოს“:
„ბართაშვილას ჰქონი რცნებთ მიგვაჩია... მან გან-

ძმან დასწერა ეს და ამით მოიგლა მსოფლად გულის წუხალი“ (გვ. 38), „თორემ, როგორც ერთი ისტორია გარდმოგვცემს (თუ რომელია—მკითხავს ავითხვინეთ!), მთელი ერეკლეში საიმისო არა ეოფილარა, რითაც ბარათაშვილი გვისატყვის მას“ (გვ. 34). რატომ?—საზოგადოებრივ იმიტომ, რომ „ჩვენის ისტორიის გარდმოცემით, მოელს ჩვენს ბნელსა, უმეცრებით და უსივნიდობობით სავსე მამულას გმირებში ერთ გაცხად ვერ ვხედავთ, რომ ღირსა იყოს უურადლებისა“ (გვ. 33). კერძოდ, უურადლებას ღირსა არ აჩანს ერეკლეც, რადგანაც: 1) „მამულის სიყვარულისა არა იტოვდა-რა“, „სამეფო შესავლეს მსოფლად იგი და მძალი წოდებას სკამდნენ, გლეხები, მშვირები, შაშველნი, ტრეკელნი, მოსურნი, ობოლნი, ქვრივნი და სხვანი ქუჩაში ძაღლებივით იულიტობოდნენ“ (გვ. 36), 2) „არც გამჭრიახე იყო, არც პოლიტიკურს საქმეებში განვითარებული; სიწმინდე იმისათვის, რომ ორმოც და ოთხ ომების მეორებით სხვაგვარ ქართველობაზე მეტი გასწევიტა უმისნოთ“ (გვ. 34), 3) „უმეცრებით და წარსულის მუხანათობით სხვსე ერეკლე სხვა თავადიშვილებს მამულებს აწმეკვდა და თავის გვარის შვილებს აძლედა“ (გვ. 35), 4) „მეღვწესე ბესიკი კინაღამ ავლბარის სიდიდამ გდაცდებისა და მოაკვლევინა ერთი რაღაც არაიყოფი ლექსის დაწერიისათვის“ (გვ. 37), 5) „ნებურად ტანტყე მწოდლა არ იხრუნა თავის ტომის საღსოა შეერთებისათვის“ (გვ. 35). ამ მიზეზების გამო, „ისტორიაში სულაც უნდა ამოიხრცოს ერეკლეს სასსენებელი“, „მომავლო აღგვის და დაღწის მას“ (გვ. 37, 38), „იმის მეფობა იყო საქართველოს უბედურების მიზეზი“ (გვ. 35), „იმის მოქმედებამ დაძმოს საქართველო“ (გვ. 36) და სს. და სს.. მკითხველი, რასაკვირველია, მოითხოვს, რომ ზ. მთაწმინდელმა დაამტკიცოს თავისი ისტორიული „განმარ-

ტებისა“, რაიმე საბუთი მოუძებნოს თავის „ახლავსრებს“, მაგრამ ავტორს ეს საჭიროდ არ მიაჩნია: ამ ისტორიული ცნობების მოყვანაზე შეიძლება, რომ ზოგიერთებმა ცნობების დამტკიცება ითხოვონ, მაგრამ რასაჭიროა ესენიო“ (გვ. 38). სწორე, რაც ზირსე მოგადგეს, რაც სხეულმა ტყუამ გავინას—დამტკიცება რასაჭიროა!?. როგორ მოგწონთ ეს თქვენ, „ახლავსრედებო“? აი ის მოძღვარი, რომელიც თქვენ გიჭადაგებო, რომ ძველ ქართულ წიგნებს ნუ ივითხვითო, ისინი გროშადაც არა ღირსო!....

ზ. მთაწმინდელს თითონვე უგრძნია თავისი ქმინლების ბედ-იბღბი: „მე ვიცი, რომ ამ სტატის ბევრნი დაწუწუბენ კილვას და კიცხვასო“ (გვ. 40), შინაარსი და ცნობები რომ არ დაიწუნონ, ქართულ ენას მანაც დაიწუნებენო, მაგრამ არც სხვებმა იცანს ქართული ენა (იქვე). შენი არ ვიცი, მკითხველო, მაგრამ მე ვიცი სიცილითან გულსე ვაჯირიც მამდიოდა, როცა თვალს ვადევნებდი ამ „შინაარს და ცნობებს“... სასაცილოც არის და სავარულიც, როცა ზ. მთაწმინდელი და მისი მსგავსები გამოხუფან სელიტურატურა ახმარეზსედ და თამამად სჯიან ჩვენი შწერლობის მამართლებსე, წარსულ ისტორიულს ცნობებსე და სს... ეს რა ამითი სელობასა? ზ. მთაწმინდელი რომ თავის ქერქში დადგეს, ენერჯია, და მეცადინეობა, რომელიც მას საგმოდ მოეპოვება, სელს შეუწეობდა სასარგებლო შრომისთვის, მაგრამ უბედურებაც ის არის, რომ ის თავის ქერქში არდგება და მოძღვრებს ჩემულობს... ხსილა ზ. მთაწმინდელმა თავის გულში თითონვე „განმარტოს“—მართლს ვეუბნებით, თუ არა და თუ მართლს ვეუბნებით, „განმარტებებს“ თავი დაანებოს... ვარწმუნებთ, კარგს იხმს.

ნ. ურბნელი.

ე ე ლ ტ რ ი

„ლევან იანიჩარი“ *)

III

აღმოსდა მთავრე გზბრწეინებულა,
 რა გაიბადრა ვარსკვლავოსანნი
 და დელის ზირსე ჩამინებულა
 შეერთა ბუღბულა, ღმის მგოსანი.
 ცელქად მომბერმა გრილმა ნიავმა
 შესმარა სის ტოტი თავ-ქვე ჩსრბილი,

ძილი დაეფთსო მასედ იადონს
 და გულ-ამოსკვით მართო მსალი;
 მისი მსმენელი სკამლის მთის წვერი,
 ტბილის ოცნებით გატაცებული,
 იდგა თავ-ჩანრით, ვით ბევრა სეკვიან
 გადამტანელი მოსუტებული.
 იქ ღმის ცვარებს, ველსე მოფენილს,
 მთის უკვლეები თავ-თავს უსრიდს

*) პოემიდან.

და სიო წყნარი, მკვილობელი
 მიმოსტრუვდა, ნახად უჭრიდა.
 იქ გაზარდული ველური ვარდი
 ველურ მტენარს ვარდასიკვდა,
 მათ მნათობების ფერ-მკრთალი სსივი
 მოსაღსკენად, მოტრეფდ სწვევდა.
 იქ ბუნებე შუა მ.სხაზუნებდა
 იმ მღალი მთის წყარო ახვარა

და წყაროსაკენ ეელ-მოღერებით
 მარდი ირემი მიესწრაფოდა,
 და ფოთოლთ ეოველ მტირე შრიალსედ
 შეხედებოდა, ფოთსებოდა, ჭკრთოდა.
 დრო გამოშვებით ფოიუნს შეჭნიდენ
 აწიენი კლდეზედ მაძსებულნი
 და ხის ტოტებსედ ათროღებოდენ
 ფრინველები მათგან შემხებულნი.

და წყაროსაკენ ეელ-მოღერებით მარდი ირემი მიესწრაფოდა.

და ხის ფოთლები, თავ-ჭეუ დასრილნი,
 იმას ჭკოცნიდენ მკერდსე წყნარ-წყნარა.
 იქ მწაწანს მშველის ნუკებე
 ბორცვიდამ ბორცვსედ სტოდენ, როკავდენ
 და მოყვარულად მათი მშობლები
 ერთი-ერთმანეთს ეულს ულოკავდენ.—
 მათ შორის-სღოს კურდღლის ბაჭია
 მდელოსა სმოკდა, ხორხად მიფენილს,
 და მილს უფთხობდენ ღამის ფრინველნი
 მას უშემწყვოს და აბლად შიენილს;

და ბუ თავისის ნაღლიანი სმით
 ხან და ხან სეზედ იწყებდა კვილს,
 და მიმოჭვენდა ირგვლივ მიდამოს
 ჭმუნვარე ფიქრებს და გულის ტკივილს.
 ხან, მარტოდ მეოფე მტელი მშიერა
 სერდამ მკენესრად დაიღმეველებდა
 და მისი მოთქმა გლოვ-ზარისია
 სულს აშფოთებდა, გულის აწელ ულებდა.
 და ხან კი მუნს ათის წლოვსი,
 ვით მთა მღალი, გაზდიქნეოდა.

მის სმას ცა მალლით სმას გადმოსცემდა,
 ქვეშ დედა-მეფა შეირყეოდა,
 კლდის ნახრალეხში მიძინებულნი
 გუნდნი აწვივთა ახოფთდებოდენ,
 მსკენი შიშისგან ზარ დატეხულნი
 დმუვილით ტყე-ველს მოკედებოდენ,

და შემდეგ ისევე ამ სმით აძრალი
 ცა და ქვეყანა დამშვიდდებოდა,
 და ჩვეულებრივ სიმშვიდ-სიწყინარე
 ამ ვერან მთაში დაჩაყრდებოდა.

ცახელი.

მურა ღაითხოვანს!

თავი III

მენახირე გოგიას სახლობის და მურის ამავეი.

დთმა წელიწადმა განვლო გოგიას
 გადარჩენის შემდეგ.

საფსულის მოვარინი ღამეა. სოფელი
 მცხეთის განაპირას, მტკვრის მხარეს, სწორედ
 ბაგნითის მთის ზირდაპირ, რომლის მიწ.შიაც
 გადის რკინის გზა და გზა-ტყეცელი, ერთი
 მიწური სახლის წინ — კალსეუ სამსრობს
 მენახირე გოგიას სახლობა. მას შეადგენენ:
 მისი მეორე ცოლი, ზირველი ცოლისგან
 ჩაყოლი შვილი-გიგუზა და თვით გოგია. ცო-
 ტა დაშორებით წევს ბებერი და დიდი ძაღ-
 ლი, რომელსაც დედი-ნაცვლის უჩემოდ აწვდიდა
 სოფლე ზურის ლუკმებს ცხრა წლის გი-
 გუზა. ეს ძაღლი არის მური, ისევე ის მუ-
 რია, რომელმაც ათი წლის წინად გადა-
 არჩინა სიკვდილს გოგია, მაგრამ ესლა მას
 საქმე ისე გაჭნდომია, რომ, თუ სანდის-
 სან ქურდულად არ აჭმევედეს მისი ზატარა
 ძეგობარი, თვითონაც ნასევარსხედ მძიერი გი-
 გუზა, მას აქამდის სული ამოსძვრებოდა.

ეს ასე იყო, მაგრამ მურიას თვალეხში მანც
 ეოველოვის ისევე ერთ-გულეხა გამოსჩანდა.
 ის მხად იყო ეოველს წამს თვისი უგანასე-
 ნელი ღონე მოქსმარებინა თავისი ზატრო-
 სის კეთილ-ღეოებისთვის.

ეველანი სამსრობდნენ, მაგრამ ისე,
 თითქოს ხორავი მოპარულიაო. ეველას ეტ-

ეობოდა, რომ გული გულის ალაგას არა
 ჰქონდა. ნაღვლიანობა ეწერა სასესუდ გო-
 გიას და კიგუას; გოგიას მეორე ცოლს
 მარინს — ძრისხანება.

აქ საჭიროა თვალი გადავავლოთ გოგიას
 ცხოვრებას. ამ ათი წლის განმავლობაში სწორედ
 სამი თვის შემდეგ, რაც ის უბედურს შემთხვევას
 გადარჩა, იმან შეირთო ცოლი, რადგანაც იმ
 შემთხვევამ ის თავისებურად მიასვედრა სი-
 ცოცხლის მნიშვნელობას. მისი ზირველი ცო-
 ლი იყო ღამაზი ასალგასრდა შავგვრემანი
 ქალი. ამ ქალმა ცხრა თვის შემდეგ უშო-
 ბა გოგიას ვაჟი და თვით კი სუსტი აგე-
 ბულობისა გამო მშობიარების დროსვე გარ-
 დაცივალა.

ვაჟი ცოცხალი დარჩა. ის გამოსარ-
 და ერთმა მესობელმა დედაცამა; როცა ის
 სამი წლისა იყო ეველას აკვირებდა თა-
 ვის სილამაზით და ჭკუით. ის ცოცხალი
 სურათი იყო თავის უბედური დედისა: მძვე-
 ნიერი შავი თმა, გამომეტყველი თვალები,
 ვიწრო ნიკანი, დიდი წამწამები, ცოტათი
 მაღლა ასწევილი ცხვირი და მუდამ ცო-
 ტათი ღია ტუჩები, რომლებს შუაც გამოს-
 ჩანდა ბროლივით თეთრი კბილები, ამშვენებ-
 დენ მის მრგვალს თავს, რომელსაც, რაღა-
 ცა განკებით, მოუფლელობის მიუხედავად,

ისეთი სუფთა კანი ჰქონდა გადგურული, რომელსაც ბევრი მდიდარი დედა ინატრებდა თავის შვილისათვის. ამისთანა მშვენიერს ბავშვს მოვლა და ეურის მკვებელი უნდოდა.

გოგამ შვირთო მკორე ცოლი. ეს ცოლი არა ფერმი არ შეედრებოდა ჰირველს. მუდამ ავათ-მყოფი ისეთის სწულებით, რომლის დროსაც უფრო ჰსწუსს სული, ვიდრე სორცი, ეს დედაკაცი შემდეგი ისე განაჩნდა და ისეთი არაკული დედინაცვალი გამოადგა სწულს გიგუას, რომელნიც მთელ სასლობას ვოჯოხეთის სატანჯველით სტანჯავენ სოლ-მე. ეს დაბალი ტანის დედა-კაცი მეტად ავი სულისა იყო და იმის ავსულობას ის შედეგი ჰქონდა, რომ გოგია უდროვით ბერდებოდა და იკაკებოდა წელში და გიგუა კი, ეს ცხრა წლის ემსწვილი, ისე განება განსნილი იყო, როგორც თვრამეტის წლისა. გოგია ითმენდა ეველაფერს იმიტომ, რომ ემინოდა თავისი ცოლისა; გიგუა ითმენდა ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ითმენდა იმისა მამა და მეტე იმიტომ, რომ არ უნდოდა გაეჯავრებინა თავისი დედინაცვალი, რომელიც ეოველ დანაშაულსედე ერთათა სჯიდა როგორც გიგუას, ისე მის ბებერ მეგობარს მურისა. თავისი თავის დასჯა არა ფრად მიანდა გიგუას, მაგრამ მურის დასჯა მას ცრემლის ზღვას კადმოადენდა სოლ-მე. ამით სარკებლობდა მისი დედინაცვალი და გიგუას მტრობასთან მან ჩაიტანა გულში მურის მტრობაც.

მარიამმა იცოდა სულგრძელობა გიგუასი; იცოდა ისიც რომ გიგუას იგი სძულდა,

რომ ის ძაღვ კაისდებოდა და მოსთხოვდა მას ანგარიშს ეველა წვალებისას და ამიტომ დიდი ხანი ჰქონდა გადწვეუტილი, რომ რად-განაც იცოდა როგორც სვეითა ვსთქვით, როგორი თავგადადებითაც უყვარდა მას მურის, ეს თავისი მამის კადამჩენელი, და მისმა გველურმა გულმა გადასჭრა, რომ ეველსედე დიდ თავ-ხარს მურის დაგარგვა დასცემდა მას.

ჩვენ იმ დამეს ვსედავთ ამათ კალოსედე, როდესაც მარიამმა მიჭეო სული ამ ახრის სისრულეში მოეყანას...

ისინი, როგორც სვეითა ვსთქვით კალო-სე სამსრობდენ, თუ შეიძლება დაგარკვით სამ-სრობა ცარიელს ჰურის ნატყებს. ამდროს უეცრად მარიამმა შეასწრო თვალი, რომ გიგუამ ჰურის ლუკმა გადაუგდო მურისა, და იმისმა მოქნეულმა მარჯვენა სელმა ტლამანი გაიღო გიგუას ლოყასედე.

— არა შე სამიწვე, შენა! შენ ბევრი გაქვს, რომ ძაღვსაც აჭმევ? მიაძანა მარიამმა და შინისაკენ ჩუმად მიძავალს გიგუას ისეთის ღონით სტეორცნა გორასი სურეში, რომ ათას ნაირად დაიმსჯრა.

— „მამ რა ქნას, დედა-კაცო!“ ნაღვლიანის ვულთ წარმოსთქვა გულ-დამწვარმა მამამ, „თუ ძაღლი გვინდა, კიდეც უნდა ვაჭამოთ; მასუკან“...

— მასუკან შენი მსხნელიც არის,— გა-მოჯავრებით გაწვეუტინა სიტყვა მარიამმა.

— ჰო და, რა არის! ეგ რომ არა ეო-ფილიყო, ჩემი სსენებაც არ იქნებოდა...

„მკრე რაო? მე მკისი არა ვიცირა.“

ი. რვეიშვილი.

მის სმას ცა მალლით სმას გადმოსცემდა,
 ქვეშ დედა-მიწა შეირეკოდა,
 კლდის ნაპრალებში მიძინებულნი
 გუნდნი აწვიოთ აშეოთდებოდენ,
 მსუნნი შაშასკან ზარ დაცემულნი
 დმუვილით ტყე-ვედს მოეებოდენ,

და შემდეგ ისევ ამ სმით ამოილა
 ცა და ქვეყნა დამშვიდდებოდა,
 და ჩვეულებრივ სამშვიდ-სიწყნარი
 ამ ვერან მთაში დამყარდებოდა.

ცახელი.

მურა დაითხოვას!

თავი III

მენახირე გოგიას სახლობის და მურიას ამბავი.

სთმა წელიწადმა განვლო გოგიას
 გადაწმინის შემდეგ.

საფსულის მთვარიანი ღამეა. სოფელი
 მცხეთის განაპირას, მტკვრის მხარეს, სწორედ
 ბაგნითის მთის ზირდანი, რომლის მიღმაც
 გადის რკინის გზა და გზა-ტყეცელი, ერთი
 მიწური სახლის წინ — კალოზე სამხრობს
 მენახირე გოგიას სახლობა. მას შეადგენენ:
 მისი მეორე ცოლი, ზირველი ცოლისაგან
 ჩაყალი შვილი-გიგუა და თვით გოგია. ცო-
 ტა დაშორებით წევს ბებერი და დიდი ძე-
 ლი, რომელსაც დედა-ნაცვლის უწუმრად აწვიდდა
 სოფლე ჰურის ლუკმებს ცხრა წლის გი-
 გუა. ეს ძეგლი არის მურია, ისევ ის მუ-
 რია, რომელმაც ათი წლის წინად გადა-
 აწმინა სიკვდილს გოგა, მაგრამ ესლა მას
 საქმე ისე გაჭნდომია, რომ, თუ ხანდის-
 ხან ქურდულად არ აჭმევდეს მისი ზატარა
 მეგობარი, თვითონაც ნახევარსედ მძიერი გი-
 გუა, მას აქამდის სული ამოსებებოდა.

ეს ასე იყო, მაგრამ მურიას თვალეში მანაც
 ყოველთვის ისევ ერთ-გულეება გამოხინდა.
 ის მხად იყო ყოველს წამს თვისი უკანასკ-
 ნელი ღონე მოყმარებინა თავისი ზატრო-
 ნის კეთილ-დღეობისთვის.

ყველანი სამხრობდნენ, მაგრამ ისე,
 თითქოს ხორავი მოწაწულიაო. ყველას ეტ-

ობოდა, რომ გული გულის ალაგას არა
 ჰქონდა. ნაღვლიანობა ეწერა სახესედ გო-
 გიას და გიგუას; გოგიას მეორე ცოლს
 მარინს — ძრისსანება.

აქ საჭიროა თვალი გადავაგლოთ გოგიას
 ცხოვრებას. ამ ათი წლის განმავლობაში სწორედ
 სამი თვის შემდეგ, რაც ის უბედურს შემთხვევას
 გადაწმა, იმან შეირთო ცოლი, რადგანაც იმ
 შემთხვევამ ის თავისებურად მინახედრა სი-
 ცოცხლის მნიშვნელობას. მისი ზირველი ცო-
 ლი იყო ღამასი ახალგაზრდა შავკვრემანი
 ქალი. ამ ქალმა ცხრა თვის შემდეგ უშო-
 ბა გოგიას ვაჟი და თვით კი სუსტი აგე-
 ბულობისა გამო მშობიარების დროსვე ვარ-
 დაიცვალა.

ვაჟი ცოცხალი დარჩა. ის გამოხარ-
 და ერთმა მესობელმა დედაცცმა; როცა ის
 სამი წლისა იყო ყველას აკვირვებდა თა-
 ვის სიღამასით და ჰკუთო. ის ცოცხალი
 სურათი იყო თავის უბედური დედისა: მძე-
 ნიერი შავი თმა, გამომეტყველი თვალეი,
 ვიწრო ნიკაზი, დიდი წამწამეი, ცოტათი
 ძალა ახსეკელი ცხვირი და მუდამ ცო-
 ტათი ღია ტუჩეი, რომლებს შუაც გამოხ-
 ინდა ბროლივით თეთრი კბილები, ამყენებ-
 დენ მის მრგვალს თავს, რომელსაც, რაღა-
 ცა განებთ, მოუგლელობის მიუხედავად,

ისეთი სუფთა კანი ჰქონდა გაღვარული, რომელსაც ბევრი მდიდარი დედა ინატრებდა თავის შვილისათვის. ამისთანა მშვენიერს ბავშვს მოუღა და უერის მღებელი უნდოდა.

გოგინამ შეირთო მეორე ცოლი. ეს ცოლი არა ფერში არ შეედრებოდა ჰირველს. მუდამ ავთ-მეოფი ისეთის სნეულებით, რომლის დროსაც უფრო ჰსწუნს სული, ვიდრე სორცი, ეს დედაკაცი შემდეგში ისე განწმენდა და ისეთი არაკული დედინაცვალი გამოადგა საწვალს გიგუას, რომელნიც მთელ სასლობას ჯოჯოხეთის სატანჯველით სტანჯავენ სოლ-მე. ეს დაბალი ტანის დედა-კაცი მეტად ავი სულისა იყო და იმის ავსულობას ის შედეგი ჰქონდა, რომ გოგია უდროვით ბერდებოდა და იკაკებოდა წელში და გიგუა კი, ეს ცხრა წლის ემაწვილი, ისე კონება გასწილი იყო, როგორც თერამეტის წლისა. გოგია ითმენდა ეველაფერს იმიტომ, რომ ეძინოდა თავისი ცოლისა; გიგუა ითმენდა ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ითმენდა იმისა მამა და მეტე იმიტომ, რომ არ უნდოდა გაეჯავრებინა თავისი დედინაცვალი, რომელიც ეოველ დანაშაულსეღ ერთათა სჯიდა როგორც გიგუას, ისე მის ბებერ მეგობარს მურიას. თავისი თავის დასჯა არა ფრად მიაჩნდა გიგუას, მაგრამ მურიას დასჯა მას ცრემლის ზღვას გადმოადენდა სოლ-მე. ამით სარგებლობდა მისი დედინაცვალი და გიგუას მტრობასთან მან ჩაიტანა გულში მურიას მტრობაც.

მარიამმა იცოდა სულგრძელობა გიგუასი; იცოდა ისიც რომ გიგუას იგი სძულდა,

რომ ის ძაღვ გაისდებოდა და მოსთხოვდა მას ანგარიშს ეველა წვალებისას და ამიტომ დიდი ხანი ჰქონდა გადაწვეტილი, რომ რად-განაც იცოდა როგორც სვეითა ვსთქვით, როგორი თავგადადებითაც უყვარდა მას მურიას, ეს თავისი მამის გადამჩენელი, და მისმა გველურმა გულმა გადასჭრა, რომ ეველსეღ დიდ თავ-ხარს მურიას დაკარგვა დასცემდა მას.

ჩვენ იმ დამეს ვსედავთ ამათ კალოსეღ, როდესაც მარიამმა მიჭყო სელი ამ აზრის სისრულეში მოყვანას....

ისინი, როგორც სვეითა ვსთქვით კალო-სე სამსრობდენ, თუ შეიძლება დავარქვათ სამსრობა ცარიელს ჰურის ნატყესეს. ამდროს უცრად მარიამმა შეასწრო თვალი, რომ გიგუამ ჰურის ლუკმა გადაუგდო მურიას, და იმისმა მოქნეულმა მარჯვენა სელმა ტლამსანი გაიღო გიგუას ლოყასეღ.

— არა შე საძიწვე, შენა! შენ ბევრი გაქვს, რომ ძაღვსაც აჭმევ? მიამახა მარიამმა და შინისაკენ ჩუმად მიმავალს გიგუას ისეთის ღონით სტეორცნა გორასი ზურგში, რომ ათას ნაირად დაიმსწრა.

— „მამ რა ქნას, დედა-კაცო!“ ნაღვლიანის გულით წარმოსთქვა გულ-დამწვარმა მამამ, „თუ ძაღლი გვინდა, კიდევ უნდა ვაჭამოთ; მასუკან“....

— მასუკან შენი მსნელიც არის,— გამოჯავრებით გაწვევტინა სიტყვა მარიამმა.

— ჰო და, რა არის! ეგ რომ არა ეოფილიყო, ჩემი სსენებაც არ იქნებოდა...

„მერე რაო? შე მაციის არა ვიცინო.“

ა. რვეიშვილი.

სსკა და სსკა აშუბი

◆◆◆ დღეს ჩვენი დრამატული დასი იწყობს წარმოდგენების გამართვას. წარმოდგენ ოთხ მოქმედების კომედიას „ეხლანდელი სიყვარული“ გადმოკეთებული ვ. აბაშიძისაგან და ერთ მოქმედების ვოდევილს „დაცრიალდა ჯარა“.

◆◆◆ ჩვენ მივიღეთ ბ. იაკობ გოგებაშვილისაგან შედგენილი ყრმათათვის საკითხავი წიგნი, ბუნების კარი. ეს მეზუთე შექმნილი გამოცემა შეცვლილი და შემკულია სურათებით და საქართველოს კარტით. წიგნი სუფთად და უნიონად დაბეჭდილი და თუ მხედველობაში ვიჭინიებთ მის სივრცესა და ღირსებას, ფასი ძალიან იაფია; წიგნი თხუთმეტი შური ღირს. „სუნების კარი“ მოწონებულია და ქართული ენის სახელმძღვანელოდ დადებულია მსწავლელოთა კომიტეტისაგან, განათლების მინისტრის დამტკიცებით.

◆◆◆ შორაპნის მახარის მარშალი უგანათლებულესი თ. ბ. ალექსანდრე ბაგრატიონი ამ ხანებში მოგზაურობს შორაპნის მახარაში, ყველგან ჰკრებს თავდაზნაურობას და აგონებს მათ შორაპნის მახარაში სკოლის დასაარსებლად ფულების შეკრებას. თავდაზნაურობა, როგორც ამბობენ სიხარულით ებუება თავის მარშლის წინადადებას და იმედი არის, უკვილა არ ჩაივლის მარშლის საქები მოთაურობა ამ საქმის შესახებ. („მწყემსი“ № 16).

◆◆◆ დაბა ყვირილაში ეხლა ბლომათ ეხედავთ აჭარღვებს და ქობულეთებს, რომელთაც აქ მოჰყავთ ხარები და ცხენები გასასყიდლოთ. როდესაც მათ გაიგეს, რომ აქ ცხოვრებენ მათი მოგვარები ძლიერ გუხარდათ. ძლიერ სასიამოვნო არის ამ აჭარღვების ხშირი მისვლა-მოსვლა ჩვენ ხალხში. ამი-

მ ა რ თ უ ლ ი თ მ ა ტ რ ი

დღეს, კვირას, 6 ოქტომბერს, ქართული დრამატული დასისაგან წარმოდგენილი იქმნება:

I ეხლანდელი სიყვარული

სცენები ყოველ-დღიურ ცხოვრებიდან 4 მოქმედ. ვალ. ვ. აბაშიძისაგან.

II დაცრიალდა ჯარა

ვოდევილი 1 მოქმედ. ვადმოკ. პ. ვიფანასაგან. დასაწყისი 8 საათზე.

სთანა მოგზაურობა მათ ისე დახლოვებს მათ მოძვე ქართველებთან, რომ ისინი ადვილად მიუბრუნდებიან მამა-პაპურ სარკმელოებს. („მწყემსი“ № 16).

◆◆◆ გამოვიდა და ისყიდება ბროშურა „მეზის ამაზიკი“. უივარცხვილად ნათარგმნია გიგო შარაშიძისაგან და გამოცემული ზ. ჭიჭინაძისაგან. წიგნში ხუთი სურათია ჩაბეჭდილი, ღირს სამ-შუადა.

კ მ რ მ ბ ა ნ ც ხ ა დ მ ბ ა

ბ. რედაქტორო, ნება მიბოძეთ, თქვენს პატივცემულის გახეთის საშუალებით ერთი კითხვა მივსცე „დროების“ რედაქტორს და გამოცემელს, კითხვა, რომელიც დაიბადა მოსკოვის „დროების“ ყველა ხელის მომწერლის თავში. საცირველი ის არის, რომ აქმდისინ მისი გამოცემელი არა ფიქრობს ხელის მომწერელთ დაკმაყოფილებაზედ ფულით, ან სხვა რომელიმე გამოცემით. რუსეთში მრავალ ქუთრალ-ვახტებში იხურება რაიმე მიზეზის გამო, მაგრამ მათ „რედაქტორ-გამომცემელი“ პირველადვე თავიანთ ხელის მომწერელთ დაკმაყოფილებაზედ ზრუნავენ ხოლმე, ჩვენში კი ყური მოიყრუეს. მართალია, ოთხი თვის ხედვრი ფული დიდი რამ არ არის, მაგრამ კერძო პირების ჯიბეში დარჩენას, შეიძლება ჩვენ უფრო რაიმე კეთილ საქმეს მოვახმაროთ.

„დროების“ ერთი ხელის მომწერელთაგანი.

რედაქტორა და გამომცემელი ვ. აბაშიძე.

ამა 1885 წელს უფნადს **„ივერია“** სელის მოწერა მიიღება მხოლოდ მთელის წლით. ფასი მთელის წლისა შეადი (7) მანათი. სელის მოწერა მიიღება „იმპერიის“ რედაქციაში, მისაილავის ქუჩაზე, გ. ქართველიშვილის სახლებში, (მისაქალი ეზოდამ). გარეშე მცხოვრებთათვას ადრესი: ВЪ Тифлисъ, Въ редакцію журнала „Иверія“.

გრ. ჩარკვიანის წიგნის ძალასიაში ისყიდება

ლ ე ქ ს ნ ი

თქმულნი ბესარიონ (ბესიკის) გაბაშვილისაგან. შანი 30 კაპ.